

16. Krupina, kostol, 13. storočie, pôdorys.

spomeniem niekdajší benediktínsky kláštorňý kostol v Bzovíku. Z 13. storočia to budú Bňa, Ludrová a Kláštor pod Znievom.

Kláštorňý kostol benediktínskeho opátstva v Rimavských Jánovciach (býv. Jánošovce) bol postavený v druhej polovici 12. storočia. Bol reštaurovaný. Má veľmi pekný zachovalý portál, ktorého kompozícia jasne prezrádza kvadratúru. Otvor portálu sa dá vpísať do obdĺžnika o pomeroch strán 1 : 2 známeho systému párných mier dvoch štvorcov. (Detaily kostola pri reštaurovaní zachovali svoj pôvodný tvar.)

Žiaľ, V. Menelom uvádzaná dvojica okien vo východnom krídle ambitu niekdajšieho benediktínskeho kláštorňého kostola v Bzovíku, pokladaná za časť pôvodnej výzdoby, má značne poškodené formy driekov, hlavíc a pätičiek stĺpikov okien.⁴³ Okná sú prenesené do neskorogotického muriva. Ich vzťah k priečeliu, v ktorom boli pôvodne umiestnené (pravdepodobne vo vežiach), nedá sa dnes už presne zrekonštruovať. Kompozícia okien — napriek schátralosti — prezrádza trianguláciu. V románskej architektúre z konca 12., resp. zo začiatku 13. storočia sa u nás tvorilo podľa zásad triangulácie. Kostol v Bzovíku, postavený v druhej polovici 12. storočia za vlády Bélu III., to dokazuje.

V stredoveku boli ostenia okien komponované v úplnom súlade s ostatnými architektonickými prvkami priečelia. Spoločné sú preto i proporčné vzťahy, mierka i výtvarný zákon.

Typicky románske proporcie má okienko kostolíka v Ludrovej (pri Ružomberku). Okienko vo svätyni kostola má pomer šírky k výške otvoru vyjadriteľný vzťahom 1 : 8,5 a špalety ostenia pomer 1 : 3. Okienko ilustruje medziiným i tú skutočnosť, že ku kompozícii detailov na menších stavbách, ako sú kostolíky na dedinách, použili sa celkom jednoduché zásady a geometrické útvary (štvorec, kružnica). Najviac sa zvýraznil vždy vstupný portál.

Ináč to bolo na tak významnej stavbe z polovice 13. storočia, akou bol premonštrátsky kláštorňý kostol v Bni.⁴⁴ Tu sú združené okná veže tvorené pomocou kvadratúry. No nielen Bňa, ale aj ostatné stavby stavebnej huty premonštrátskej rehole majú osnovu tvorenú na základe kvadratúry (najmä v druhej polovici a koncom 13. storočia), ale aj triangulácie. Túto skutočnosť nech potvrdí i ďalší príklad, kláštorňý kostol premonštrátskej rehole v Kláštore pod Znievom. Kostol bol postavený okolo r. 1290. Podľa letopočtu (pri kaplnke v západnej časti kostola) mal byť postavený r. 1249. Pôvodná empóra je z r. 1260. V kostole sa zachovali sedílie. Bohato profilované majstrovské kamenárske dielo je osnované trianguláciou.

Ľavá prípora oblúka do hlavnej lode pod emporou kláštorňého kostola v Bni má pätku, ktorej pôdorysná kompozícia vychádza z kvadratúry. Štvorec pôdorysu má stranu dlhú 68 cm, do neho vpísaný a pootočený o 45° má stranu 48 cm dlhú,